

Ústavně-právní výbor Senátu Parlamentu ČR

Zpravodajka výboru: JUDr. Daniela Kovářová

Zpravodajská zpráva k senátnímu tisku 262 – 14. funkční období

Výroční zpráva Ústavu pro studium totalitních režimů

a Archivu bezpečnostních složek za rok 2023

I. Obecně

Ústav pro studium totalitních režimů byl zřízen zákonem č. 181/2007 Sb. Ústav je organizační složkou státu, jejíž povinností je podle § 9 odst. 1) písm. g) každoročně schvalovat výroční zprávu o činnosti Ústavu a předkládat ji k projednání Senátu. Nejvyšším orgánem Ústavu je sedmičlenná rada, která jmenuje a odvolává ředitele. Od roku 2022 je ředitelem Ústavu doc. PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D.

Archiv bezpečnostních složek je správní úřad, který je přímo řízený Ústavem, a současně je správcem rozpočtové kapitoly Ústavu. Současným ředitelem Archivu je od 1. září 2023 PhDr. Miroslav Urbánek.

II. Podrobněji

Rok 2023 byl pro Ústav rokem restartu a vytvořením nové organizační struktury, zatěžovalo ho však placení platebních výměrů a penále v mnohamilionových částkách za pochybení bývalého vedení Ústavu. Ústavu se navzdory složité situaci podařilo vytvořit zcela nové Oddělení občanského vzdělávání, které zahájilo činnost k naplnění zákonného úkolu Ústavu v oblasti edukace a popularizace. Ústav se v té souvislosti ohradil proti některým publikacím, obsahujícím nepravdivá tvrzení a relativizujícím totalitní minulost.

Vrcholnou akcí ÚSTR v minulém roce byla mezinárodní konference Ruský imperialismus 1939/45–2023 – mezinárodní konference o kořenech ruské agrese (nejen) proti Ukrajině, kterou ve dnech 7. až 9. listopadu 2023 pořádal Ústav ve spolupráci s Úřadem vlády ČR a polskými a litevskými partnery.

Intenzivní spolupráce na konkrétních akcích a projektech probíhala také s odbornými institucemi, například Židovským muzeem v Praze, Post Bellum, Muzeem paměti XX. století, Muzeem romské kultury, Muzeem Policie ČR, Památníkem ticha a Knihovnou

Václava Havla. Kooperace rovněž fungovala s akademickými institucemi, školami, ministerstvy, kraji, obcemi. Ústav také začal plnit své poslání při organizaci připomínek významných osobností a pietních shromáždění. Časopisy *Securitas Imperii* a *Paměť a dějiny* pod novým redakčním vedením získávaly odezvu v cílových skupinách při prezentaci výsledků Ústavu. Ústav se i nadále věnoval aktivitám v mezinárodní oblasti, výstavní a publikační činnosti, edičním počínům a pořádání konferencí, workshopů, seminářů, diskuzím, vzdělávacím a popularizačním aktivitám.

V roce 2023 probíhaly proti Ústavu tři pracovněprávní spory, jeden soudní spor o náhradu škody a spor ve věci ochrany osobnosti, žádné pravomocné rozhodnutí však v těchto věcech nebylo vydáno. Všechny platební výměry byly Ústavem již uhrazeny, s výjimkou posledního obdrženo výměru na penále (přes 32 mil. Kč), který se týká odvodu za porušení rozpočtové kázně ve výši přes 42 mil. Kč.

Výzkumná činnost ÚSTR je realizována především v rámci Odboru výzkumu a vzdělávání, který prošel v roce 2023 reorganizací, aby jeho struktura odpovídala jak chronologickému členění zkoumání období nesvobody, tj. nacistické a komunistické totality, tak zákonu č. 181/2007 Sb. Zvláštní pozornost byla nadále věnována 2. a 3. odboji, stejně jako přechodovému období tzv. třetí republiky (1945–1948).

Ústav vykazuje 120 systemizovaných míst a 143 zaměstnanců v pracovním poměru. Výdaje Ústavu v roce 2023 představovaly 241 325 781 Kč. Podstatnou část zprávy tvoří fotodokumentace z jednotlivých akcí. Zpráva má 56 stran a dalších 34 stran příloh a tabulek. Šestá kapitola Zprávy je věnována Archivu bezpečnostních složek, v němž pracuje 150 zaměstnanců, z toho 39 na zkrácený úvazek. Ve zprávě se podobně jako v předcházejících letech opakuje výtka vůči havarijnímu stavu objektu a volání po důstojnějším sídle.

III. Stanovisko zpravodajky

Zpráva je z mého pohledu zpracovaná přehledně, závěry jsou dobře graficky zvýrazněny. Zodpovězení otázky, zda Ústav plní zadání uložené mu zákonem, jde nad rámec zpravodajské zprávy, proto je ponechávám na vyhodnocení Senátu. Čtenář se ze zprávy doví informace i o dalších činnostech a aktivitách, jimž se Ústav věnuje.

I když se nyní věnujeme v rámci tohoto bodu hodnocení této konkrétní výroční zprávy, není vlastně jiná příležitost, abychom se zamysleli nad nestandardně specifickým vyčleněním tohoto pracoviště mimo soustavu heuristických institucí a také nad jeho dost zvláštním dvouhlavým uspořádáním. Obě zvláštnosti nejsou žádnou samozřejmostí, z ničeho neplyne nutnost tohoto uspořádání a ve vzduchu visí otázka, zda toto organizační řešení přispívá k efektivitě pracoviště, k jeho hospodárnosti, a hlavně ke kompatibilitě jeho výstupů s produkcí dalších srovnatelných pracovišť. Byla bych vděčná, kdyby někteří z vás, vážení

kolegové, přispěli svými pohledy na tyto nadhozené otázky. Jinou příležitost už k tomu mít nebudeme.

K samotné předložené zprávě jako zpravodajka nemám připomínky a doporučuji zprávu vzít na vědomí.

IV. Návrh usnesení

VÝBOR

- 1. Doporučuje Senátu Parlamentu České republiky vzít Zprávu Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek za rok 2023 na vědomí.**
- 2. Určuje zpravodajkou výboru k projednání na schůzi Senátu senátorku **Danielu Kovářovou**;**
- 3. Pověřuje předsedu výboru senátora **Tomáše Goláně**, aby s tímto usnesením seznámil předsedu Senátu Parlamentu České republiky**

4. června 2024

JUDr. Daniela Kovářová